

N:o 33.

Ank. till Riksd. kansli den 16 mars 1894, kl. 7 e. m.

*Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag
till lag angående kungörelsens uppläsande i kyrka.*

Genom en den 15 sistlidne december aflåten proposition, n:o 19, som till lagutskottet hänvisats, har Kongl. Maj:t, under åberopande af det propositionen bifogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jemlikt § 87 regeringsformen, föreslagit Riksdagen att antaga följande af kyrkomötet, på sätt propositionen jemväl bilagda kyrkomötets skrifvelse utvisade, för dess del godkända

Förslag

till

lag angående kungörelsens uppläsande i kyrka.

Med upphäfvande ej mindre af hvad i 2 kap. 5 § kyrkolagen stadgas om uppläsande i kyrka af kungörelser angående världsliga angelägenheter än afven af 10 § i resolutionen på allmogens besvär den 9 december 1766 och förordningen den 8 maj 1849 förordnas som följer:

1 §.

Förutom i de fall, då enligt lag eller författning eller enligt bestämmelse i kyrkohandboken kungörelse skall uppläsas i kyrka, skall sådan uppläsning ega rum allenast när Konungen eller dess befallningshafvande derom särskildt förordnar; dock ege församling, genom beslut å kyrkostämman, medgifva, att jemväl enskildes tillkännagifvanden må, der sådant äskas, i kyrka kungöras, vederbörande prest obetaget att vägra uppläsning af tillkännagifvande, som i anseende till innehåll eller affattning finnes dertill otjenligt.

2 §.

Kungörande, hvarom i 1 § sägs, skall ske från predikstolen, dock först efter det gudstjensten afslutats, der ej kyrkohandboken annorlunda bestämmer.

Nu gällande bestämmelser angående kungörelsers uppläsande i kyrka innehållas dels i 1686 års kyrkolag, dels ock i här nedan omförmälda två författningar.

Kyrkolagen stadgar i 2 kap. 5 §: »Efter Predikan skola Böner för the Siuke, samt Lysningar för Brudfolck och Kyrckiones Nödtorftigheter, skee på Predikstolen; Och sedan Bönerne äro förrättade, afkunnas hvad Vij, eller våre Befallningshafvande, på Våre vägnar, kunna hafva at biuda och tilkiännagifva: Men alle andre verldzlige Saker, skola på Kyrckiovallen, eller i Socknestugan afkunnas; Doch må väl lysas efter thet som borttappat eller stulit är, som tienligen kan nämnas af Predikstolen, när sådant i Tijd och förut hoos Prästen angifves.»

Genom resolutionen och förklaringen på allmogens besvär den 9 december 1766 § 10 förordnade Kongl. Maj:t: »Om den författningen, at alla Kungörelser och Publicationer, som kunna till Kyrckorne ankomma från Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, Ämbetsmän eller af någon Undersåte, må hädanefter å Predikostolarne, men icke på kyrkovallen uppläsas; Sådant vill Kongl. Maj:t till alla delar härmed i Nåder bifalla.»

Med denna resolution inflyttades sålunda alla enskilda tillkännagifvanden från kyrkovallen till predikstolen, och de allmänna och enskilda kungörelserna likställdes i fråga om tidpunkten för deras uppläsande från predikstolen, hvarigenom samtliga kungörelserna kommo att meddelas omedelbart efter predikan och derpå följande böner.

Sedan vid 1818 års och flera följande riksdagar framstälts det önskningsmål, att verdsliga författningar, beslut och underrättelser skulle först, när gudstjensten vore fulländad, af presten från predikstolen afkunnas, utfärdades förordningen den 8 maj 1849, som föreskref, att med undantag af bönedagsplakat, hvilka, såsom varande af religiös egenskap, efter predikan och näst efter bönen »Fader Vår» finge uppläsas, alla andra kongl. förordningar och auktoriteters samt enskilda personers kungörelser skulle omedelbart efter gudstjenstens slut från predikstolen af presten uppläsas i den ordning, som dittills vore föreskrifven.

Uppläsandet från predikstolen af verdsliga kungörelser, hvilket såsom publikationssätt i större eller mindre mån i vårt land användts sedan århundraden tillbaka, har länge utgjort ett föremål för upprepad klagan.

Såväl vid riksdagen som inom kyrkomötet har på senaste tid vid upprepade tillfällen fråga väckts att inskränka omfånget för sådant uppläsande.

Sålunda väcktes vid 1850 års riksdag motion om aflägsnande från kyrkan af allt verldsligt kungörande. Motioner i dylikt syfte upprepades sedermera vid hvarje följande riksdag. Särskildt under de tvenne sista ständsriksdagarna åren 1862—1863 samt 1865—1866 förekommo sådana motioner ej blott inom presteståndet samt ridderskapet och adeln, utan jemväl inom borgare- och bondestånden. Ett dylikt kungörande karakteriserades redan då såsom opassande, obehöfligt, enär detsamma lämpligen kunde af annat publikationssätt ersättas, och ändamålslost under för handen varande förhållanden.

År 1865 hemställde domkapitlet i Upsala, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke åtgärder kunde vidtagas till afhjelpande eller förminskande af de olägenheter, som voro förenade med det nu brukliga sättet för offentliggörande af såväl allmänna som enskilda kungörelser m. m.; öfver hvilken framställning yttranden infordrades

från presteståndet vid 1866 års riksdag samt från samtliga konsistorier och Konungens befallningshafvande.

Vid 1868 års kyrkomöte väcktes flera motioner i denna fråga, der-vid jemväl förslag om sättet för allmänna författningars och kungörelsens publicerande genom anslag framlades. Kyrkomötet ansåg det icke tillkomma sig att framställa förslag i afseende å sättet huru ifrågavarande offentliggörande skulle kunna aflägsnas ur kyrkorna och hemstälde därför endast, att Kongl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, som Kongl. Maj:t kunde finna af omständigheterna påkallas, på det kungörelsens och allmänna författningars uppläsande från predikstolen måtte upphöra, men att, så vidt detta i afseende å Kongl. Maj:ts förordningar och embetsmyndigheters kungörelser mötte hinder, Kongl. Maj:t likväl ville taga i öfvervägande, huruvida icke antalet af de författningar och kungörelser, hvilkas uppläsande vore anbefaldt, kunde i väsentlig mån inskränkas.

Kongl. Maj:t framlade i anledning af dessa hemställanden för 1873 års kyrkomöte ett förslag till förändradt sätt för offentliggörande i kyrka af allmänna författningar och kungörelser samt enskilda tillkännagifvanden. Enligt detta förslag skulle sådana kungörelser, om hvilkas uppläsning i kyrka vore i grundlag eller i förordningarna om kyrkostämna och prestval stadgad, äfvensom lysningar till äktenskap, bönedagsplakat samt i öfrigt alla meddelanden i kyrkliga angelägenheter fortfarande af tjänstförrättande prest i dittills stadgad ordning offentliggöras; hvaremot andra kungörelser eller handlingar, hvilka borde allmänheten i kyrka delgifvas, skulle efter högmessogudstjenstens slut offentliggöras antingen af presten från predikstolen eller, under hans tillsyn, af klockaren eller annan af presten derom anmodad tjenlig person från lämpligt ställe å kyrkogången. Dervid skulle af författningar och Konungens befallningshafvandes kungörelser endast rubriken eller en kort uppgift om ämnet meddelas, der ej för vissa fall annorlunda förordnats. Af domar eller resolutioner skulle endast sjelfva beslutet uppläsas, men andra allmänna eller enskilda kungörelser, som på grund af embetsmyndighets förordnande eller föreskrift i lag skulle offentliggöras, borde uppläsas fullständigt. Derefter skulle kungörelserna och handlingarna genast aflämnas till en person, som vederbörande kommunalstyrelse hade att till deras emottagande utse, och denna styrelse ålåg ock att tillse, att såväl dessa kungörelser och handlingar som svensk författningssamling blefve på lämpligt sätt hållna tillgängliga för dem bland kommunens medlemmar, som önskade deraf taga kännedom. Om någon ville, att andra enskilda meddelanden eller handlingar än de här ofvan omförmälda skulle offentliggöras, egde han att aflämnas dem till

den af kommunalstyrelsen till kungörelsens emottagande utsedde person, som skulle föranstalta, att de, i den ordning kommunalstyrelsen hade att bestämma, höllas för kommunens medlemmar tillgängliga. Ett tillkännagifvande om aflemnandet jemte en kort uppgift å det ämne meddelandet afsåge skulle ock få i kyrkan uppläsas, derest skriftligt sådant tillkännagifvande presten tillställes och ämnet pröfvades tjenligt att på sådant sätt kungöras.

På tillstyrkan af kyrkolagsutskottet, som ansåg förslaget, såsom i någon mån undanrödjande olägenheterna af kungörelsens uppläsande i kyrkorna, böra godkännas, blef förslaget af kyrkomötet gilladt.

Vid förslagets granskning i högsta domstolen framhölls, hurusom från statens sida stor vikt måste fästas dervid, att offentliggörandet af de allmänna kungörelserna och publikationerna skedde i viss öfver hela riket lika och solenn ordning; att deremot en sådan fordran icke kunde uppställas med afseende å sådana meddelanden af enskilda personer, hvilka ej på grund af föreskrift i lag men till följd af enskildt bruk, synnerligen på landet, genom uppläsning i kyrkan plägade delgifvas allmänheten, samt att kungörandet af dessa enskilda meddelanden egentligen borde tillhöra den enskildes egen omtanke eller på sin höjd hvarje kommun för sig. Den i förslaget ifrågasatta inskränkning i de publicerade författningarnes uppläsning lemnades af högsta domstolens flesta ledamöter utan anmärkning, hvaremot de ansågo att uppläsningen, i den mån den komme att bibehållas, borde fortfarande fullgöras af presten från predikstolen. Vidare yttrades inom högsta domstolen allvarliga betänkligheter mot förslagets föreskrift om de publicerade handlingarnes öfverlemnande till en af kommunen utsedd person för att hållas för kommunens medlemmar tillgängliga.

Då förslaget, i någon mån omarbetadt, af Kongl. Maj:t framlades till 1874 års Riksdags antagande, vann detsamma icke någondera kamarens bifall.

Vid 1878 års kyrkomöte upptogs frågan åter af en motionär, som framhöll att, då densamma ej genast kunde fullständigt lösas, man åtminstone borde söka närma sig målet. Och då för närvarande hvarje nytt förslag behöfde framläggas för kyrkomötet, enär frågan rörde ändring i kyrkolag, men kyrkan i fråga om kungörelser i icke kyrkliga ämnen hade blott två intressen, det ena att dessa kungörelser måtte komma bort ur kyrkan, och det andra att, så länge detta mål ej kunde fullständigt vinnas, kungörandet i kyrkan måtte ske så litet störande som möjligt, föreslog motionären, att kyrkomötet ville hos Kongl. Maj:t an-

hålla dels om utfärdande af ett stadgande derom att offentliggörande, der sådant skulle ske, af Konungens författningar samt myndigheters och enskilda personers kungörelser, borde ega rum på ett sådant sätt, att gudstjensten derigenom ej blefve afbruten, och dels om vidtagande af sådana åtgärder, som Kongl. Maj:t kunde finna af omständigheterna påkallas, för att uppläsande i kyrkorna af andra kungörelser och författningar än dem, som stode i sammanhang med det kyrkliga lifvet, måtte så fort ske kunde upphöra.

Detta förslag antogs af kyrkomötet; men vid föredragning i statsrådet den 22 december 1882 af kyrkomötets skrifvelse i ämnet befans skrifvelsen icke föranleda till någon åtgärd.

Frågan om ändring i sättet för författningars och kungörelsens offentliggörande har sedermera varit föremål för de åren 1878, 1883 och 1888 sammanträdande kyrkomötens behandling.

De af sistnämnda båda kyrkomöten i ämnet gjorda framställningar öfverlemnades till den af Kongl. Maj:t den 21 november 1890 tillsatta komité för utarbetande af förslag till ändringar i kyrkolagen m. m.

Den 28 maj 1892 afgaf komitén, bland annat, förslag dels till lag angående kungörelsens uppläsande i kyrka och dels till lag angående offentliggörande af allmänna författningar och kungörelser samt enskilda tillkännagifvanden.

Komiténs förslag utgick derifrån, att allt afkunnande från predikstolen af kungörelser, som icke afsåge kyrkliga ändamål, icke borde tillstädjas.

För publicerandet af världsliga kungörelser kräfdes emellertid, enligt komiténs uppfattning, en annan form, som vore fullt ut lika nöjaktig som den hittills brukade och denna form trodde sig komitén finna i kungörande genom anslag. Enligt komiténs förslag skulle sålunda ifrågavarande kungörelse fästas å anslagstafva, hvarjemte vissa kungörelser och handlingar skulle uppläsas dels genom kommunalnämndens försorg i sockenstuga eller annat lämpligt rum i närheten af sockenkyrkan och dels å kommunal- eller kyrkostämma eller vid stadsfullmäktiges sammanträde.

Sedan berörda lagförslag öfverlemnats till högsta domstolen för afgifvande af utlåtande, framställdes mot den af komitén föreslagna anordning om kungörande genom anslag åtskilliga anmärkningar, bland andra: att den ifrågaställda anslagstafvan skulle blifva af föga värde i anseende till svårigheten för menigheten att bland den mängd anslag, som å taffan komme att anbringas, göra sig underrättad om innehållet af det eller de anslag, hvarom den behöfde erhålla kännedom; att en förflyttning af upp-

läsandet från kyrkan till kommunalrummet ur praktisk synpunkt vore en bestämd försämring af nuvarande förhållanden; samt att bestyret med kungörelsernas anslående och uppläsande icke utan äfventyr kunde öfverlemnas åt någon, som för åsidosättande af sina åligganden i sådant hänseende icke vore enligt lag underkastad ansvar.

Vid ärendets föredragning i statsrådet den 15 september 1893 anförde föredragande departementschefen att, då rättigheten af de sålunda gjorda anmärkningarna svårligen låte sig förneka, samt ej heller kunde lemnas utan beaktande, att det nuvarande kungörelsesättet sedan århundraden tillbaka varit rådande här i landet och nära sammanvuxit med vårt folks vanor och åskådningssätt, ansåge sig föredraganden icke kunna förorda godkännande af de grunder, hvarpå komiténs förslag till lag angående kungörelser uppläsande i kyrka och till lag angående offentliggörande af allmänna författningar m. m. jemte med dessa omedelbart sammanhängande författningsförslag hvilade. För sin del biträdde föredragande departementschefen deremot deras mening, som hölle före, att man, med bibehållande af det nuvarande kungörelsesättet, borde genom begränsning af det omfång, hvari världsliga kungörelser skulle uppläsas i kyrka, i görligaste måtto förminska de med samma kungörelsesätt förbundna olägenheter; och vågade föredraganden antaga, att detta låte sig göra i den utsträckning, att åtminstone de väsentligaste anledningarna till klagan blefve undanröjda.

I händelse af komiténs uppgjort förslag till lag angående tiden för allmänna författningars trädande i kraft — hvilket förslag af högsta domstolen lemnats utan anmärkning — blefve antaget, bortföle behofvet att, för bestämmande af sagda tid, uppläsa sådana författningar från predikstolen, och i annat hänseende torde behof deraf endast undantagsvis komma att föreligga. Det syntes därför föredraganden, som om, under nämnda förutsättning, uppläsande af allmänna författningar i kyrka för framtiden skulle kunna inskränkas till de fall, då föreskrift härom blifvit i själfva författningen eller genom särskild nådig kungörelse meddelad, hvaremot författningarnas rubrik och datum borde i hvarje fall till allmänhetens kännedom i kyrkan kungöras. Sedan allmänheten i sådan ordning erhållit kunskap om en författnings tillvaro, torde svårighet ej möta att om dess närmare innehåll erhålla kännedom, helst, enligt gällande föreskrift, alla allmänna

författningar skola för församlingsmedlemmar hållas tillgängliga i församlingens arkiv. Likaledes torde uppläsande af länskungörelserna kunna i väsentlig mån inskränkas; hvarförutom åtskilliga i särskilda lagar och författningar, t. ex. förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875, 17 §, och kungörelsen den 9 juli 1852, meddelade föreskrifter om uppläsande i kyrka borde utan olägenhet kunna upphävas.

Beträffande enskilda personers tillkännagifvanden ansåge föredraganden, att i allmänhet borde åt församlingarna sjelfva öfverlemnas att afgöra, huruvida sådana tillkännagifvanden skulle i kyrka uppläsas; dock att, om vederbörande prest funne sådant tillkännagifvande otjenligt att i kyrkan uppläsas, presten i hvarje händelse borde fortfarande, såsom hittills, ega rätt att vägra uppläsandet.

I sådant syfte lät föredragande departementschefen inom justitiedepartementet upprätta ett nytt förslag till lag angående kungörelsens uppläsande i kyrka.

Öfver detta förslag, som är lika lydande med det nu föreliggande lagförslaget, inhemtades yttrande af kyrkomötet, som i skrifvelse den 14 oktober 1893 anmälde, att kyrkomötet för sin del godkänt förslaget.

Förevarande lagförslag, hvilket, utan att fullständigt bryta med det hittills af ålder följda publikationssättet, afser att begränsa den uppläsning i kyrka, som för närvarande eger rum af såväl allmänna som enskilda kungörelser i världsliga angelägenheter, synes utskottet gå i den riktning, som sedan länge ansetts vara den rätta, nemligen att, så vidt ske kan, afskilja från den allmänna gudstjensten sådana bestyr, hvilka äro därför främmande.

Att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, lemna de särskilda församlingarne möjlighet att besluta rörande offentliggörandet i kyrka af enskilda tillkännagifvanden, torde jemväl vara en lämplig utväg att i fråga om dylika begränsa offentliggörandet i kyrka, dervid presterskapets nuvarande befogenhet att under tienstemannans ansvar vägra uppläsning af meddelanden, hvilka kunna anses vara till innehåll eller affattning otjenliga, naturligen måste bibehållas.

Under erinran, att utskottet i annat af utskottet afgifvet utlåtande tillstyrkt Riksdagen att antaga ett af Kongl. Maj:t vid innevarande riks-

dag framlagdt förslag till lag angående tiden för allmänna författningars trädande i kraft, hvarigenom behovet att för bestämmande af denna tid uppläsa sådana författningar från predikstolen bortfaller, får utskottet följaktligen hemställa,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 16 mars 1894.

På lagutskottets vägnar:

L. ANNERSTEDT.